

FÖRSKOLLÄRARES PERSPEKTIV PÅ BARNNS INFLYTANDE

– INTE BARA ATT VÄLJA FÄRG PÅ EN MUGG

Grundnivå 15hp
Pedagogiskt arbete

Erica Almqvist

2017-FÖRSK-K19

HÖGSKOLAN I BORÅS

Program: Förskolläraryrket

Svensk titel: Förskollärares perspektiv på barns inflytande – inte bara att välja färg på en mugg

Engelsk titel: Preschoolers' perspective on children's influence - not just choosing color on a mug

Utgivningsår: 2017

Författare: Erica Almquist

Handledare: Regina Enedahl

Examinator: Anita Eriksson

Nyckelord: Inflytande, delaktighet, förskola, barn, demokrati

Sammanfattning

För att kunna ge barn inflytande över verksamheten är det betydande att förskollärare har en klar bild över vad begreppet inflytande innebär. Därför har jag valt att göra en undersökning där syftet är att synliggöra förskollärares perspektiv på inflytande, hur barn ges möjlighet till inflytande i verksamheten och på så sätt bidra med kunskap inom området. För att uppnå syftet använder jag mig av frågeställningarna: vad innebär inflytande för förskolläraren samt vilka möjligheter ger förskollärare barn till inflytande i planering av verksamheten. Förskolan och förskollärarna är till för barnen på förskolan, därför kan det verka självklart att deras tankar och idéer ska ligga till grund för förskolans utformning men studien visar på att vägen dit kan vara svår.

Tidigare forskning som presenteras i studien belyser styrdokument och riktlinjer, innebörden av begreppet inflytande, hur inflytande tas och ges av vuxna samt hinder och villkor för barns inflytande.

Eftersom det krävs samspel mellan förskollärare och barn för att skapa inflytande tillämpad den sociokulturella teorin. Relevant för studien är även Foucaults maktteori för att synliggöra maktens osynliga styrning vid barns möjlighet till inflytande.

En kvalitativ metod har tillämpats och utförs i en fokusgrupp. Fokusgruppen har som syfte att genom en diskussion ta reda på förskollärares erfarenheter och åsikter kring deras perspektiv på inflytande samt arbetet kring barns inflytande. Ett målinriktat urval gjordes där fyra förskollärare tackade ja till att delta i studien men ett bortfall skedde så det blev totalt tre respondenter. Bearbetning av det insamlade materialet har skett genom kvalitativ analys och hänsyn till de forskningsetiska principerna har tagit hänsyn till genom hela studiens process.

Resultatet visar på att som svar på frågan vad inflytande innebär för förskolläraren är slutsatsen som kan dras av studien att inflytande innebär demokrati och självständighet. Som svar på frågan vilka möjligheter förskollärare ger barn till inflytande i planering av verksamheten visar resultaten på att förskollärares förhållningssätt är avgörande, det innebär att förskollärare bör vara närvarande och delaktiga i barns lek samt vara uppmärksam på vad de ger uttryck för.

Den viktigaste slutsatsen som kan dras av studien är att förskollärares förhållningssätt är en aspekt som ligger till grund för barns inflytande och hur förskollärarna arbetar med demokratiska principer. Arbetet kring barns självständighet samt hur förskollärarna förhåller sig till barnens kompetens och vilket ansvar som ges därefter är även en viktig slutsats som kan dras av studien.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	1
Syfte	2
Nyckelord	2
BEGREPPSDEFINITIONER	3
Delaktighet och inflytande	3
Demokrati	3
Makt och styrning	3
BAKGRUND OCH TIDIGARE FORSKNING	4
Styrdokument och riktlinjer för barns inflytande	4
Inflytande och delaktighet	4
Ge och ta inflytande, ett barns perspektiv	5
Barnsyn, en föreställning om vem barnet är	5
Kommunikation och samtal är en god förutsättning för inflytande	6
Synliggörande och demokrati, en inbjudan till inflytande	6
Villkor och hinder för barns inflytande	7
Gemensamt inflytande och goda relationer	8
Att vara en god förebild	8
TEORETISK UTGÅNGSPUNKT	9
Sociokulturellt perspektiv	9
Närmaste utvecklingszon, ZPD	9
Foucaults maktteori	10
METOD	11
Kvalitativ metod	11
Urval och förarbete	11
Fokusgrupp som metod	12
Genomförande av fokusgrupp	13
Tillvägagångssätt	13
Etik	13
Reliabilitet och validitet	14
Bearbetning	14
RESULTAT	16

Fokusgruppintervju	16
Inflytande utifrån förskollärarens perspektiv	16
Inflytande, att bli sedd och hörd.....	16
Barns perspektiv, att tolka barns signaler	17
Demokrati och inflytande, hand i hand	17
Självständighet, en väg till inflytande	18
Barns möjligheter till inflytande	18
Inflytande under frihet och ansvar	18
Trygghet i att uttrycka behov och intressen.....	19
Resultatsammanfattning	19
 DISKUSSION.....	 21
Resultatdiskussion.....	21
Inflytande, att bli sedd och hörd.....	21
Barns perspektiv, att tolka barns signaler	22
Demokrati och inflytande, hand i hand	22
Självständighet, en väg till inflytande	23
Inflytande under frihet och ansvar	23
Trygghet i att uttrycka behov och intressen.....	24
Diskussionsavslut	25
Metoddiskussion.....	26
Didaktiska konsekvenser	26
Vidare forskning.....	27

INLEDNING

Barnkonventionen är tydlig med barns rätt till inflytande när det handlar om sådant som rör barn. Barn har rätt att få sin röst hörd och bli tagen på allvar. Ett barn ska kunna uttrycka sin åsikt på olika sätt såsom genom att prata, skriva eller måla. Det är vi vuxna som har en skyldighet att ta reda på barnets åsikt och beakta den (Barnombudsmannen 2015, 31 mars 2017).

I Sverige ingår barn i ett demokratiskt samhälle, därför är det viktigt att barn redan i förskolan lär sig att göra sin röst hörd. Barns inflytande belyses både i barnkonventionen och i förskolans styrdokument men arbetet i praktiken kan vara svårt, så skulle förskollärares syn på arbetet med barns inflytande i förskolan kunna sammanfattas (Bengts 2013, 31 mars 2017). I förskolans styrdokument *Läroplanen för förskolan* (Lpfö 98 rev. 2016, s. 12) redogörs för att ”förskollärare ska ansvara för att alla barn får ett reellt inflytande på arbetssätt och verksamhetens innehåll”. Förskolan ska även sträva efter att barn ”utvecklar sin förmåga att förstå och handla efter demokratiska principer genom att delta i olika former av samarbete och beslutsfattande” (Lpfö 98 rev. 2016, s. 12). Förskolan bör vara förändringsbenägen och flexibel till att anpassa efter barn och vuxnas behov i verksamheten samt tillåta att frihet och styrning går hand i hand.

I Skolinspektionens (2011, s. 47) rapport om förskolans pedagogiska uppdrag beskrivs barns delaktighet och inflytande vad gäller allmänna råd för kvalitet i förskolan. De belyser att personalen i förskolans verksamhet ska genom observationer, samtal och dokumentation av både enskilda barn samt barngruppen ta reda på vilka interaktioner, behov och intressen som barn på olika sätt ger uttryck för. Denna information ska ligga till grund för utformningen av miljön samt planeringen av verksamheten.

I vissa fall uttrycker förskollärare svårigheten över att ge barn inflytande i betydelsefulla situationer, det handlar inte bara om att välja färg på en mugg. Det är viktigt att förskolläraren stärker barns självkänsla genom att ge barn möjlighet till inflytande och delaktighet. Därför bör förskolläraren ha en klar bild av vad inflytande innebär för att kunna ge barn möjlighet till inflytande i verksamheten (Bengts 2013, 31 mars 2017). Jag väljer att göra en undersökning om förskollärares perspektiv på inflytande och belysa hur barn ges möjlighet till inflytande i förskoleverksamheten för att på så vis bidra med kunskap inom området.

Syfte

Syftet med min undersökning är att synliggöra förskollärarens perspektiv på inflytande och hur barn ges möjlighet till inflytande i verksamheten och därmed bidra med kunskap inom området.

För att uppnå mitt syfte använder jag mig av följande frågeställningar:

1. Vad innebär inflytande för förskolläraren?
2. Vilka möjligheter ger förskollärare barn till inflytande i planering av verksamheten?

Nyckelord

Inflytande, delaktighet, förskola, barn, demokrati

BEGREPPSDEFINITIONER

Nedan presenteras centrala begrepp som berör studien.

Delaktighet och inflytande

Det är skillnad mellan att vara delaktig och ha inflytande, delaktighet innebär att vara med i en process på vuxnas villkor medan begreppet inflytande innebär att barn har reellt möjlighet till påverkan (Arnér & Tellgren 2006, s. 15). Däremot handlar delaktighet och inflytande inte bara om att få bestämma, det handlar om att delta i en gemenskap där respekt för varandras åsikter måste belysas (Johannesen & Sandvik 2009, s. 31). I denna undersökning behandlas och används både inflytande och delaktighet. Jag delar samma uppfattning som Arnér och Tellgren (2006). Jag menar att barn ska ges både inflytande och delaktighet, samtidigt vill jag understryka att delaktighet inte är av samma värde som inflytande då delaktighet bestäms av någon annan och inte individen.

Demokrati

Ansvar, omsorg och respekt är demokratiska värden som förskolans läroplan lyfter. Dessa tre ord beskriver hur barn kan praktisera demokrati i förskolan (Ekelund 2011, s. 105). Förskollärare har ett tydligt uppdrag enligt läroplanen att arbeta med ett demokratiskt förhållningsätt. Arbetssättet ska även utgå ifrån barns intressen och på så vis går demokrati och inflytande hand i hand i förskolans verksamhet (Ekelund 2011, ss. 13–14).

Makt och styrning

Begreppen makt och styrning förekommer i undersökningen och syftar främst på att förskollärare besitter en maktposition när det gäller att ge barn möjlighet till inflytande i verksamheten. Begreppet styrks utifrån Foucaults maktteori som beskrivs under teoretisk utgångspunkt. Styrning är en inställning beskriver Tullgren som innefattar maktrelationer. Enligt maktteorin handlar det inte om vem som besitter makt utan istället om styrning, vägledning, regler och människors uppförande (Tullgren 2003, ss. 33–34).

BAKGRUND OCH TIDIGARE FORSKNING

I det här avsnittet presenteras tidigare litteratur och forskning som är aktuell för denna studie. I avsnittet behandlas styrdokument och riktlinjer, innebörden av begreppet inflytande, hur inflytande tas av barn och ges av vuxna och eventuella hinder för möjliggörandet av barns inflytande i verksamheten.

Styrdokument och riktlinjer för barns inflytande

Läroplanen för förskolan lyfter fram att barns behov och intressen bör ligga till grund för planeringen av verksamheten. Barn ska kunna ge uttryck för sina behov och intressen på olika sätt. Förskolan ska sträva efter att varje barn får möjlighet att utveckla sin förmåga att kunna ge uttryck för sina tankar och åsikter och på så vis kunna påverka sin situation. Barn ska även få möjlighet att delta i olika former av beslutsfattande. Förskollärare ska ansvara för att barn får ett reellt inflytande på förskolans arbetssätt och verksamhetens innehåll. Arbetslaget ska arbeta för barns utveckling av förmågan och viljan att ta ansvar och utöva inflytande i förskolan. De ska även arbeta för att varje barns uppfattningar och åsikter ska respekteras. Arbetslaget ska arbeta för att alla barn får lika stort inflytande i verksamheten samt arbeta för att förbereda barn inför vad som gäller i ett demokratiskt samhälle när det avser delaktighet och ansvar (Lpfö 98 rev. 2016, s. 12). FN-konventionen stärker målen i läroplanen då artikel tolv belyser barns rätt till egna åsikter och rätten till fritt uttryck i alla frågor som rör barnet. Artikel tolv anger även att barnets åsikter ska förhålla sig till barnets ålder och mognad (Regeringskansliet 2006, s. 38).

Inflytande och delaktighet

I en stad i Sverige, har Arnér (2006) genomfört en undersökning om barns inflytande i förskolan där syftet var att undersöka hur förskollärare kan förändra sitt förhållningssätt till barns initiativ och inflytande i förskolan. Studien bygger på ett utvecklingsarbete där tre förskollärare ingår. Arnér använde sig av minnesanteckningar som hon i sin avhandling kallar för dagboksanteckningar. De tre förskollärarnas berättelser används som redskap i studien, genom att låta förskollärarna berätta om sina erfarenheter ges utrymme för reflektion över det som berättats. Förskollärarna spenderade en timme om dagen för inläsning av litteratur, reflektion och samtal med varandra samt dokumenterade de även deras erfarenheter i arbetet med barnen. Under ett års tid, en gång i veckan under två timmar träffades dessa tre förskollärare, en förskoleföreståndare och forskaren för samtal och diskussion. Begreppen inflytande och delaktighet belyses i studien och forskaren menar att begreppen ofta används synonymt i vissa forskningssammanhang och i vardagligt tal i förskolan.

Arnér preciserar begreppet inflytande och menar att det kan tolkas och användas på flera olika sätt. Vidare beskriver Arnér begreppet inflytande istället för delaktighet eftersom hennes tolkning av inflytande handlar om barns möjlighet att påverka sin vardag på ett påtagligt och betydelsefullt sätt. Detta innebär att förskollärare ska kunna utveckla sin planering av innehållet i förskolan utifrån barnens idéer och initiativ. Dessutom beskriver forskaren delaktighet genom att någon tar del av någonting som redan är bestämt. Förskolläraren har makt att bestämma om barnens röster ska bli hörda och respekteras eller inte. Dessutom belyser författaren begreppet barnperspektiv för att förstå hur barn ska kunna ges inflytande. Fortsättningsvis menar forskaren att det handlar om hur barn uppfattar sin omvärld och hur förskolläraren ska tolka vad barnen riktar sin uppmärksamhet mot (Arnér 2006, ss. 26–28). Lpfö 98 (rev. 2016, s. 14) lyfter begreppet barnperspektiv när den beskriver att all form av utvärdering ska utgå ifrån ett tydligt barnperspektiv samt att den i många avseenden utgår utifrån ett barnperspektiv i definitionen.

Ge och ta inflytande, ett barns perspektiv

Det är viktigt att kunna se världen genom barns ögon och kunna tolka barnperspektiv samt även vara lyhörd för deras uttryck. Begreppet barns perspektiv representerar barns erfarenheter och innefattar även barns uppfattningar och förståelse för sin omvärld. Perspektivet utgår ifrån hur barn ser på den egna tillvaron. Detta perspektiv är vad vuxna försöker förstå via ett barnperspektiv (Hundeide, Pramling Samuelsson & Sommer 2011, s. 6). Eriksson (2009, s. 204) menar att inta ett barns perspektiv innebär att kunna ha ett barns synsätt och se världen med barns ögon. En förutsättning för att kunna ge barn inflytande och kunna påverka sin vardag är att de ges möjlighet att vara delaktiga. När barn upplever sin tillvaro respekterad och deras intressen och avsikter tas tillvara på genom vuxnas lyhördhet menar författaren att barn har inflytande och är delaktiga. Förskollärare måste visa intresse för barns handlingar, funderingar, reflektioner och deras sätt att förstå samt uppleva sin omvärld. När detta sedan sätts i relation till pedagogiskt innehåll blir barn reellt delaktiga och får inflytande över verksamheten. Det är sedan betydelsefullt att förskollärare tar tillvara på barns önskemål och låta det bilda underlag för planering av verksamhetens innehåll (Eriksson 2009, ss. 204–206). Förskollärare i Erikssons undersökning anser att barn utnyttjar möjligheterna till inflytande genom kommunikation, verbalt eller via kroppsspråk. Genom att barn manifesterar interaktioner det vill säga att de ger uttryck för sina åsikter, tar initiativ och uttrycker intressen och behov utnyttjar de möjligheten till inflytande. Barn kan också uttrycka interaktioner genom att våga ta ansvar, visa känslor, visa glädje och energi. Förskolläraren tolkar sedan barns manifesterade intentioner och avsikter genom att känna in och läsa av barnet. Genom dessa tolkningar av förskolläraren anses barns egna möjligheter till inflytande tillgodosedda. Förskollärare beskriver barn med inflytande utifrån barnets framgång genom kommunikation och samspel med andra barn och vuxna. Barns egna möjligheter till inflytande och påverkan till beslut i förskolan sker genom verbal kommunikation (Eriksson 2009, ss. 210–211).

Vidare understryker Eriksson att barn utnyttjar sin möjlighet till inflytande när de protesterar över deltagandet av en aktivitet eller inte uppskattar aktiviteten. Förskollärare bör ha ett möjlighetsinriktat förhållningssätt och inte ha ett färdigt koncept samt heller inte göra som man alltid har gjort utan låta barnens egna förslag och intressen styra. Barns påverkningsmöjligheter ökar när barn delas in i mindre grupper då det blir enklare för personalen att tolka barns behov, intressen och förslag. Genom att lära barn att välja ges barn möjlighet till inflytande och påverkan. Förskollärare ger barn möjlighet till inflytande och påverkan genom att de får ta beslut och delta i beslutandeprocesser (Eriksson 2009, ss. 210–213).

För att kunna ge barn möjlighet till inflytande måste deras perspektiv ta hänsyn till menar Hundeide, Pramling Samuelsson och Sommer (2011, ss. 35–37). Grunden till att utgå ifrån barns perspektiv samt ge dem möjlighet till inflytande är för att de ska utvecklas till demokratiska individer. Inflytande är relaterad till värdefrågor och demokrati och med det menas att barn ska utveckla förmåga att kunna uttrycka sig samt kunna påverka livet på förskolan.

Barnsyn, en föreställning om vem barnet är

Begreppet barnsyn är ett begrepp som beskriver olika sätt att se på barn beskriver Arnér. Begreppet illustrerar förskollärares föreställningar av vem barnet är, hur barnet lär samt hur barnet utvecklas, detta resulterar i förskollärares handlande mot barnen. Arnér anser att det finns olika sätt att förstå förskollärares arbete beroende på vilken barnsyn de utgår ifrån, dock menar Arnér att det vanligaste är att påstå att det pedagogiska arbetet i förskolan är barncentrerat. Författaren väljer att betrakta barnet som en människa med stora utvecklingsmöjligheter samt en medkonstruktör som berikas och berikar andra barn och vuxna med kunskap. Vuxnas syn på

barn har diskuterats och problematiserats utifrån olika perspektiv, som att barn inte förrän i vuxen ålder betraktas som fullfärdiga människor samt att barns liv inte anses tillräckligt utan hela tiden blickar på vad de ska bli och utvecklas till. Arnér understryker att barn hela tiden utformar kunskap och skapar mening tillsammans med andra människor (Arnér 2006, ss. 29–32).

Kommunikation och samtal är en god förutsättning för inflytande

Kommunikation skapar förståelse mellan människor och kommunikationen måste baseras på god vilja, argumentering samt dialog menar Emilson (2010, ss. 45–47). Språket skapar goda förutsättningar för detta, i språket ligger förväntningar och önskan om att bli förstådd samt betrodd. Kommunikation handlar bland annat om att skapa relationer, ömsesidighet och samförstånd. Ett sätt att närma sig demokrati i förskolan menar Ribaeus (2014, ss. 51–52) är via kommunikation. Genom att närma sig barns perspektiv samt att vara en lyhörd förskollärare kan kommunikation utvecklas och på så sätt kan även maktstrukturer förändras i verksamheten. Arnér och Tellgren (Arnér och Tellgren 2006, ss. 22–27) beskriver att kunskapsutveckling skapas alltid när samtal sker mellan människor. Uppfattningar, tankar och värderingar bearbetas i kommunikationen och interaktionen med andra människor samt är den viktigaste källan till kunskap. Kunskapen skapas naturligt när samspel mellan människor sker. Vidare beskriver författarna att det inte är en okomplicerad process som sker när människor kommunicerar med varandra och skapar en gemensam förståelse. Kommunikation och samtal ska inte uppfattas som en teknik utan något naturligt som sker i samspel med människor i omgivningen. Genom samtal lär vi känna vår omvärld samtidigt som barn erövrar språket. Samtidigt som vi lär känna vår omvärld påvisar Arnér och Tellgren att vi skapar större möjlighet att lära och ta del av andras erfarenheter.

Synliggörande och demokrati, en inbjudan till inflytande

Genom att ge barnen en röst och synliggöra dem bjuder förskollärare in till inflytande menar Åberg och Taguchi (2012, ss. 42–45, 58–59). Författarna diskuterar kring på vilket sätt barn får inflytande i innehållet i verksamheten. De menar att om barns frågor och intressen är förskollärarnas drivkraft blir barn inkluderade. Detta ställer dock stora krav på förskolläraren samt att de ständigt måste vara beredda på förändring eftersom barns tankar och intressen ständigt förändras. Åberg och Taguchi understryker värdet av att lyssna till barnen då verksamheten blir en mötesplats för lärande och demokrati. Alla barn intresserar sig inte heller för samma saker, det blir därför förskollärarens ansvar att ge varje barn möjlighet att synliggöra deras intresse. Det är även förskollärarens ansvar att synliggöra för barnen att deras tankar och åsikter är meningsfulla. Detta görs genom att det barn gett uttryck för synliggörs och lyfts i verksamheten på ett meningsfullt sätt. Fortsättningsvis understryker förskollärarna vikten av att barn delas in i mindre grupper precis som Eriksson (2009) belyser. Genom mindre grupper skapar förskollärarna bättre förutsättningar för att kunna lyssna till varje barns intressen och åsikter menar Åberg och Taguchi. Författarna beskriver även att de mindre grupperna bjuder in till diskussioner som i sin tur blir ett verktyg för demokrati. Fortsättningsvis menar författarna att det är samspelet mellan barn, miljön och förskollärarna samt barn och vuxnas nyfikenhet som ligger till grund för lärandet. Genom att barn ges utrymme till nyfikenhet samtidigt som förskollärarna är nyfikna på vad barnen riktar sitt intresse emot ges möjlighet till inflytande i planering av verksamheten. Demokrati är ingenting som förskollärare kan lära barnen menar Åberg och Taguchi (2012, ss. 64–66). Demokrati är någonting som byggs upp tillsammans och som ständigt är en pågående process menar Åberg och Taguchi. Vägen till barns förståelse för ett demokratiskt förhållningssätt kräver att de får inflytande i verksamhetens innehåll samt att förskollärare tror på deras förmågor. Att skapa en förskola som bygger på demokrati och

delaktighet handlar inte om att barn får göra som de vill hela tiden. Det bygger på att allas åsikter respekteras samt att barns åsikter kan påverka verksamheten.

Leigh M. O'Brien (2006) arbetar som professor på Montclair State University i New Jersey där forskaren undervisar i demokrati. O'Brien har skrivit en artikel som utgår ifrån undervisningen med studenter på universitetet. Ämnet demokrati belyses och vikten av arbetet mot att studenter ska bli demokratiska medborgare och på så sätt kunna ta sitt ansvar i samhället. O'Brien menar att arbetet med demokrati i skolan är en pågående process där läraren måste ha en medvetenhet kring möjligheterna med en gemensam vision i arbetslaget men även förhålla sig svårigheterna som kan uppkomma i arbetet.

Villkor och hinder för barns inflytande

Flera villkor framkommer av förskollärare enligt Erikssons studie. Personaltäthet, personalens kunskap, inställning samt barnens ålder är några villkor för att kunna ge barn inflytande menar Eriksson. Författaren beskriver dessa villkor som formella strukturer. Fortsättningsvis skriver författaren att det även finns informella strukturer så som outtalade och oskrivna regler som begränsar barns möjlighet till inflytande. Ett annat villkor för barns inflytande är att barn endast får bestämma inom vissa ramar, genom att förskolläraren ger barn alternativ som de sedan får välja mellan. Barn tillåts inte bestämma över helheten och med det menas att det sällan är barns önskemål som ligger till grund för planeringen av verksamheten. Ytterligare ett villkor menar Eriksson är förskolans rutiner som medför att barn ofta blir avbrutna, det är den styrda tiden som blir ett hinder. Mindre styrd tid hade resulterat i att barn får mer fri tid att bestämma över (Eriksson 2009, ss. 206–208). Genom att förskollärare reglerar barns uttryck och handlingar samt hur de använder rutiner för att strukturera verksamheten blir detta hinder och villkor för barns möjlighet till inflytande menar Johannesen och Sandvik (2009, ss. 45–48). Författarna menar i enlighet med Eriksson (2009) att mindre vuxendefinierade aktiviteter bidrar till att barn gest större möjligheter till inflytande över verksamheten. Detta görs genom att förskollärarna släpper makten och på så vis får barn det inflytande de kan kräva i förskolan. Det handlar om att inkludera barn i en gemenskap understryker författarna. Förskollärare sitter på en maktposition för att ge barn inflytande över innehållet i verksamheten. Begreppen delaktighet och inflytande är av olika innebörd men kan sättas i relation till varandra (Arnér 2006, s. 26; Eriksson 2009, s. 207).

I en undersökning genomförd av Ribaeus (2014, ss.102–104) på en förskola belägen i en mindre mellansvensk kommun fokuserade forskaren på förskollärares demokratiuppdrag och hur det kommer till uttryck i förskollärares arbete. Studien grundar sig på observationer av barn och förskollärare samt intervjuer av förskollärare. Även Ribaeus menar såsom Eriksson (2009) att det finns villkor som barn behöver uppfylla för att utöva inflytande. De villkor som Ribaeus beskriver innefattar barns sociala kompetens såsom att kunna lyssna till varandra och hur de fungerar i relation mellan varandra samt med förskollärarna. Vidare lyfter Ribaeus villkorat inflytande genom att belysa hur barn, inom en redan planerad aktivitet får olika val att välja mellan och som förskolläraren sedan kan välja att godkänna eller inte.

Barn kan få oändligt med inflytande men de blir aldrig fria från vuxnas påverkan beskriver Åberg och Taguchi (2012, ss. 67–70). Det är förskollärarna som organiserar verksamheten, verksamhetens innehåll samt hur dagen på förskolan ser ut. Därför ligger makten hos förskollärarna om barn ska ges möjlighet till inflytande i utförandet av verksamheten eller inte. Författarna precis som Eriksson (2009) klargör att förskollärarna måste bli medvetna kring sin makt och har därefter stort ansvar att ge barn inflytande i verksamheten. Barnen ska vara huvudpersonerna i förskolan och förskollärarna ska utforma verksamheten utefter vad barnen

ger uttryck för. För att barns inflytande ska kunna tas på allvar måste förskollärare våga lyssna till, reflektera över samt våga bli utmanade i sin egen roll i förskolan understryker Johannesen och Sandvik (2009, ss. 42, 55). Förskollärare måste våga ta in det barn förmedlar genom olika uttryck. Det handlar om att ta hand om en gemenskap där alla blir sedda och lyssnade på samt att ta varandra på allvar.

Gemensamt inflytande och goda relationer

Gemensamt inflytande är någonting som Jonsdottir (2007, ss. 57–59) beskriver och understryker att förskollärare ska aktivt delta i barnens lek och andra aktiviteter som bygger på samtal och samarbete. Med gemensamt inflytande menar författaren sker under både vuxenstyrda såsom barnstyrda aktiviteter, gemensamt inflytande förutsätter samverkan och ansvar samt goda relationer. Fortsättningsvis beskriver Jonsdottir (2007, ss. 16–18) goda relationers betydelse och anser att goda relationer är gynnsamma för barns utveckling, samarbete samt samspel med andra människor. Respekt och samarbete är två grundläggande begrepp för att skapa en känsla av rättvisa i barngruppen. För barns sociala, kognitiva och emotionella utveckling menar författaren att sociala relationer, språklig kommunikation samt barns handling är drivkraften för denna utveckling. I samspel med andra människor utvecklar barn förmågan att kommunicera och ta hänsyn till andras behov som är grundläggande för demokrati i förskolan och som i sin tur är grundläggande för barn ska ges möjlighet till inflytande. Jonsdottir understryker att barn som ges möjlighet till samverkan utvecklar en självbild samt självkänsla. Barnen utvecklar även en känsla av trygghet och socialt stöd i form av en gemensam tillhörighet och de lär sig att lita på sin omgivning.

Att vara en god förebild

Som tidigare beskrivet betraktas förskollärare besitta en maktposition i förskolans verksamhet och barn har små möjligheter att förändra maktrelationen till de vuxna beskriver Arnér och Tellgren. Barn blir anpassade till vissa regler i förskolan och får tidigt lära sig att vuxna bestämmer. Vuxenperspektivet blir det dominerande perspektivet i förhållande till barnets perspektiv. Författarna pekar på vuxnas förhållningssätt då de knyter an till uttrycket att den vuxne ska vara en förebild för barnen. Fortsättningsvis anser de att uttrycket framställs som positivt men att detta måste reflekteras över. Författarna menar på att det kan ge barnen både positiva och negativa bilder, detta visar på att vuxna kan skapa trygghet samt otrygghet. Slutligen berättar Arnér och Tellgren att vi kan närma oss barn genom att samtala med dem. Samtalen visar att barn vet mer om sin egen värld än vad vuxna gör därför anses det som självklart att barnen ska ha ett reellt inflytande i planering av verksamheten (Arnér & Tellgren 2006, ss. 43–49).

TEORETISK UTGÅNGSPUNKT

I kommande avsnitt presenteras Vygotskijs tankar kring barns lärande utifrån ett sociokulturellt perspektiv. Syftet med min undersökning är att synliggöra förskollärarens perspektiv på inflytande och hur barn ges möjlighet till inflytande i verksamheten och därmed bidra med kunskap inom området. Eftersom det krävs ett samspel mellan förskollärare och barn för att skapa inflytande är den sociokulturella teorin relevant för studien. Utifrån teorin har centrala begrepp valts ut för att avgränsas till studiens relevans. Även Foucaults maktteori tillämpas för att synliggöra maktens osynliga styrning vid barns möjlighet till inflytande i förskolan.

Sociokulturellt perspektiv

Lev Vygotskij var psykolog och var en av 1900-talets största och viktigaste utbildningstänkare, han belyste flera viktiga begrepp inom den sociokulturella teorin (Körling 2012, s. 9). En av utgångspunkterna för teorin är lärande, mänskligt tänkande och handlande där samspelet mellan kollektiv och individ är i fokus. Vygotskijs teorier belyser språk, tänkande och hur lärandet utvecklas genom sociala handlingar. Barngruppen är en källa för lärande och gemenskap. Språket är en förutsättning för tanken och samtalet är den självklara möjligheten till utveckling. Genom att skapa rum för barns lärande värnar förskolläraren om demokratiska uppdraget (Körling 2012, ss. 16–18). Enligt Eriksson (2009, s. 205) blir förskollärarens roll ur ett sociokulturellt perspektiv att genom kommunikation ge barn inflytande i hur vardagen och världen kan förstås och förklaras. Detta sker genom att visa engagemang, se, möta, stödja och utmana barnet samt visa intresse för barns handlingar, funderingar och reflektioner.

Närmaste utvecklingszon, ZPD

Säljö beskriver Vygotskijs teori om att människor ständigt befinner sig under utveckling och förändring. Vi har möjlighet att ta till oss kunskaper av våra medmänniskor i samspelssituationer. Detta är en metafor som innebär att vi ser människor som ständigt på väg mot att bemästra nya former av redskap med stöd av tidigare erfarenheter och kunskaper. *Närmaste utvecklingszon* (zone of proximal development, ZOPED eller ZPD) är ett begrepp som belyser ett sätt att betrakta människors utveckling och lärande. Vad Vygotskij formulerar i detta begrepp är skillnaden mellan vad man kan prestera med eller utan stöd. Med ledning eller i samarbete med en vuxen eller kamrater kan vi lösa utmaningar som skulle vara svåra att lösas på egen hand (Säljö 2014, ss. 119–121). I förskolans verksamhet kan begreppet tolkas som att barn ständigt är i utveckling och förskolläraren ska finnas som stöd för att barn tillslut ska kunna lösa problem på egen hand. Det är interaktionen mellan individerna på förskolan som är centralt för barns utveckling. Även Körling (2012, s. 9) tolkar begreppet *utvecklingszon* och menar att det är ett samarbete mellan förskollärare och barn vilket kräver mycket av båda parter. Vidare menar Körling (2012, s. 140) att det är förskollärares uppgift att upptäcka barns utvecklingszon och möta barn i vad de visar intresse för. Det är lätt att förskollärare endast ser till sitt uppdrag och missar hur och när det samspekar med barns intresse. Den vuxne är ett viktigt redskap inom den närmaste utvecklingszonen beskriver författarna Hundeide, Pramling Samuelsson & Sommer (2011, s. 114). De visar på att förskolläraren uppmärksammar barnet som person och är lyhörd för barnets initiativ. Genom att barnet och förskolläraren riktar sin uppmärksamhet mot samma ämne sker vägledande delaktighet. Förskolläraren stödjer på så vis barnet att prestera bättre än vad barnet skulle gjort på egen hand och verkar därför inom utvecklingszonen. Zon för barnets närmaste utveckling, ZPD belyser att förskolläraren måste orientera sig mot morgondagen i barnets utveckling och inte se tillbaka på gårdagen (Bråten 1998, ss. 42–46). Pedagogiken är god då den tar hänsyn till barnets mognadsstadium samt bidra till att väcka något nytt inom barnet. Det blir förskollärares uppgift att skapa möjligheter för barnet att rikta sig mot det som ej bemästrats istället för att stanna kvar i det som barnet

behärskar. Bråten understryker därför vikten av att högre krav ställs på barnet än vad barnet redan kan uppfylla. Utmaningen för förskolläraren blir att skapa en meningsfull verksamhet för varje individ och en god pedagogik innebär även samspelet mellan alla parter i verksamheten. Därför blir språket det sociala redskapet för att bemästra kunskap. Lärande inom ZPD kräver en analys av varje barns zon för den bästa förutsättningen till lärande (Bråten 1998, ss. 108–110).

Ett samspel mellan förskollärare och barn krävs för att kunna ge barn inflytande i förskolan. Genom att barn samarbetar med andra aktörer på förskolan kan de bemästra nya kunskaper och mål som skulle varit svåra utan ledning eller stöd. På så sätt utvecklar barn en självständighet som gör att de vågar ge uttryck för sina intressen och behov. Dessa intressen och behov behöver förskolläraren utgå ifrån i arbetet kring barns inflytande. Genom självständigheten tar barn egna initiativ som förskolläraren sedan kan bygga vidare på, barnen upplever då att även förskolläraren riktar sin uppmärksamhet som samma ämne och förskolläraren blir vägled i vad barnet intresserar sig för. För att kunna ge barn inflytande över verksamheten behöver den vara meningsfull för varje individ och förskollärare behöver kartlägga barns mognadsstadium och ge inflytande därefter.

Foucaults maktteori

Michael Foucault har gjort studier och undersökningar som belyser makt, kunskap samt subjektivitet. Hermann tolkar Foucaults maktteori och tydliggör hur makt utövas när den inte är synlig. När Foucaults analyserar begreppet makt synliggörs hur makt associeras med något negativt såsom tvång, förtryck och våld. Makt och styrning ska istället ses som något positivt såsom ledning och formning. Maktutövning ska upplevas som en ledarform samt vilar på kunskap och utövas inte genom tvång utan genom ledning. Författaren betonar att makt inte utövas av specifika personer eller grupper utan att makt utvecklas genom normer (Hermann 2004, ss. 84–89). Foucault förknippas med en allmän teoretisk ingång som fastslår att det finns en relation mellan makt och kunskap och är enligt Foucault sammanflätade med varandra (Börjesson 2003, s. 36).

Inom Foucaults perspektiv är makten spridd över sociala praktiker (Winther Jørgensen & Phillips 2000, ss. 19–20). Styrning ska syfta till att tillgodose barns behov samt sträva efter att barn upplever självständighet menar Tullgren. För att styrningen ska anses som effektiv krävs det att kunskap och styrning är i relation till varandra. Kunskapen bidrar till maktens möjlighet att verka för att främja barns lärande och behov i förskolan. Förskolan är en central arena för makt, förskollärarna behöver bli medvetna kring sin maktposition för att kunna se barns behov och därmed ge dem inflytande utefter deras behov och intressen. Författaren anser att makt och kunskap förstärker varandra då användandet av denna kunskap möjliggör utövandet av styrning. Tullgren understryker att barn ska äga sin egen vilja och få möjlighet att ta ansvar för egna handlingar samt uppleva frihet (Tullgren 2003, ss. 34–39, 41). Friheten kräver ansvar och genom att förskollärare ger barn möjlighet till ansvar över sina egna handlingar kan inflytande ges därefter.

METOD

I avsnittet redovisas studiens metod och redskap för datainsamlingen. En presentation av urvalet samt beskrivs de etiska ställningstaganden som gjorts under studiens genomförande. Sammanfattningsvis diskuteras även studiens reliabilitet och validitet.

Kvalitativ metod

Syftet med min undersökning är att synliggöra förskollärarens perspektiv på inflytande och hur barn ges möjlighet till inflytande i verksamheten och därmed bidra med kunskap inom området. Därför passar kvalitativ metod till studien, för att synliggöra förskollärarens uppfattning. Begreppet kvalitativ metod menar Alvehus (2013, ss. 20–23) innefattar många och olika varianter, kvalitativ metod intresserar sig för samband, meningar och innebörder. Kvalitativ metod beskrivs som tolkande forskning, tolkningen i kvalitativ forskning innebär att bidra till en generell förståelse av ett fenomen som säger något av vikt. Tolkningen knyter an till en teori och ett problemområde och vi kan synliggöra bortom det uppenbara. Vidare understryker författaren att en tolkande forskning utvecklar vårt sätt att betrakta samt en mer nyanserad förståelse av vår omvärld. Fejes och Thornberg (2016, s. 153) framhåller att tolkning används när data analyseras. Författarna menar att forskaren närmar sig texten och läser utifrån sin egen förståelse och erfarenheter. Olika händelser och uttryck uppkommer i den insamlade data och belyser budskap som tolkas av forskaren. De menar precis som Alvehus att med hjälp av tolkningen skapas teorier som ska prövas (Alvehus 2013; Fejes & Thornberg 2016).

I denna studie har kvalitativ metod tillämpats. Den data som samlas in kopplas till den sociokulturella teorin, främst för att samspel mellan förskollärare och barn krävs för att kunna ge barn inflytande i förskolan. Redskap som använts är fokusgrupp. Den insamlade data har analyserats med hjälp av kvalitativ analys eftersom analysen utgår främst ifrån det empiriska materialet. Fokusgruppen möjliggör en förståelse för förskollärares uppfattningar av sitt arbete kring hur barn får inflytande i planering av verksamheten.

Urval och förarbete

De förskollärare som medverkar i studien arbetar i förskolans verksamhet i en ort i södra Sverige. Respondenterna som tillfrågats att delta i studien är utbildade förskollärare eftersom de enligt läroplanen har ett särskilt ansvar och ansvaret innebär att de i sitt arbete i verksamheten har mål och riktlinjer de ska sträva efter. I förarbetet inför intervjuerna formulerades ett missivbrev (se bilaga 1). Missivbrevet överlämnades till förskollärarna och därmed fick de information kring syftet av intervjun. Fyra förskollärare bjöds in till att delta i fokusgruppen men ett bortfall skedde så det blev totalt tre respondenter. Förskollärarna som tagits kontakt med fick missivbrevet på mail och via den vägen meddelade respondenterna om de ville delta eller ej. Ett strategiskt urval gjordes då missivbrevet skickades ut till specifika personer som ansågs lämpliga för undersökningen. Med lämpliga menar jag att deltagarna besitter specifik kunskap för att kunna tillgodose syftet samt frågeställningarna som undersökningen eftersträvar. Wibeck menar att genom ett strategiskt urval väljs särskilda deltagarna ut för att uppnå studiens mål. Genom att studera vad ett mindre antal personer anser i en viss frågeställning medför en ökad förståelse och insikt (2010, s. 66). Jag antar även att förskollärarna som ingår i samma arbetslag har för vana att diskutera, analysera och med hänsyn därtill kunna känna sig bekväma i varandras sällskap. Genom fokusgruppen vill jag skildra de olika erfarenheter och åsikter förskollärarna besitter samt grunden till varför deltagarna anser som de gör. Respondenterna döpt om till R1-R4 för att behandla deltagarna med konfidentialitet.

Läroplanen belyser att förskollärare ska ansvara för hur förskolan tillgodoser barns möjligheter att utvecklas och lära i enlighet med läroplanens mål och intentioner (Lpfö 98 rev. 2016, s. 14). Då ett målstyrt urval tillämpas väljs deltagare strategiskt ut då dessa personer anses lämpliga för de forskningsfrågor som studien belyser (Bryman 2011, s. 392). Alvehus (2013, s. 67) beskriver strategiska urval. Författaren menar att det är intressant i en intervjustudie att vända sig till personer som kan förhålla sig till de frågor som undersöks. Lämpligt antal deltagare i en fokusgrupp är inte färre än fyra och inte fler än sex personer påpekar Wibeck (2010, ss. 61–62). Vidare hävdar författaren att om gruppen blir fler än fyra personer kan det vara svårt att behålla deltagarnas uppmärksamhet, vikten av att deltagarna kan hålla ögonkontakt med varandra anses viktigt samt att de känner samhörighet med varandra.

Fokusgrupp som metod

Fokusgrupp innebär att forskaren samlar ett antal personer som diskuterar ett givet ämne eller frågeställningar inom en begränsad tid, metoden tillämpas för att studera personernas föreställningar, attityder och värderingar inom ämnet. Gruppen leds av en moderator som sätter igång diskussionen och introducerar nya aspekter eller frågeställningar inom ämnet. Målet med fokusgruppen är att deltagarna ska diskutera fritt med varandra och moderatören ska bidra med nya infallsvinklar eller frågor och på så sätt styra samtalet om så skulle behövas. Arbetet med fokusgrupp handlar om att rekrytera lämpliga personer för studien samt att utarbeta en frågeguide att utgå ifrån. Diskussionerna ska sedan spelas in och skrivas ut samt analyseras (Wibeck 2010, ss. 11–12).

Fokusgrupper är en intervjumetod som inkluderar flera personer påvisar även Bryman. Fortsättningsvis förklaras fokusgruppen som en gruppintervju där intervjupersonerna valts medvetet för deras kännedom av en specifik situation samt fokus på samspelet. Oftast används fokusgrupper inom ramen för kvalitativ forskning och kvalitativa forskningsprinciper tillämpas (Bryman 2011, ss. 446–451). Både Bryman och Alvehus hävdar att fokusgrupper som teknik möjliggör för forskaren att undersöka varför människor tycker som de gör. De beskriver även att metoden ger möjlighet för deltagarna att få inblick i varandras skäl till varför vissa åsikter växt fram (Alvehus 2013; Bryman 2011). Fortsättningsvis påvisar Bryman att meningsskapandet sker i diskussioner och i samspelet med andra precis som det sociokulturella perspektivet belyser. Alvehus beskriver att genom fokusgrupp som metod besvaras inte endast respondenternas ståndpunkt, åsikter och attityder utan även processen som leder fram till dessa begrepp. Alvehus understryker att fokusgruppen möjliggör för forskaren att undersöka processen och på så vis få reda på hur åsikter och attityder formats utifrån ett socialt sammanhang. Medvetenhet och insikt om processen skapas i fokusgruppen (Alvehus 2013, ss. 86–92).

Fokusgrupp har både positiva och negativa sidor precis som alla andra forskningsmetoder menar Wibeck. Författaren menar dock att fokusgrupp erhåller stora möjligheter, som att närma sig vardagsdiskussioner där åsikter framförs och förändras. Det fokusgruppen har gemensamt med andra kvalitativa metoder är möjligheten till upptäckandet. Genom metoden kan forskaren fördjupa sin förståelse av bakomliggande faktorer till människors tankar och erfarenheter. En annan styrka med fokusgruppen är att deltagarna uppmuntras att jämföra tankar och idéer med varandra så följer därav att ämnet upptäcks och utvecklas samt att forskaren kan dra nytta av interaktionen mellan deltagarna. I fokusgruppen får deltagarna göra sin röst hörd och de betraktas som experter på sina egna ämnen. Svårigheter med fokusgrupp som forskningsmetod är hur intervjupersonerna ska väljas ut, hur stor förmåga har de att uttrycka sig, finns det risk att en deltagare tar över diskussionen samt moderatorns stora ansvar att fördela ordet till personer som har svårt att komma till tals (Wibeck 2010, ss. 149–153).

Genomförande av fokusgrupp

Nedan presenteras tillvägagångssätt samt bearbetning av fokusgruppen.

Tillvägagångssätt

En frågeguide i form av intervjufrågor skapades och frågornas relevans bearbetades utefter syftet som är att synliggöra förskollärares perspektiv på inflytande och hur barn ges möjlighet till inflytande i verksamheten och därmed bidra med kunskap inom området. Intervjufrågorna användes som en frågeguide att utgå ifrån i diskussionen. Wibeck menar att när forskaren använt sig av en strukturerad form av fokusgrupp är det tänkbart att de som framkommer i diskussionen blir till tänkbara teman eller rubriker i analysen som därefter sammanfaller med frågorna i intervjuguiden (Wibeck, 2010, s, 105). Övervägande om frågorna skulle skickas ut i förväg gjordes och beslut fattades att skicka ut frågorna i god tid innan fokusgruppen eftersom vi under fokusgruppen hade en tidsram att förhålla oss till. Jag ansåg att svaren på frågorna kunde bli mer djupgående om förskollärarna fick tid innan intervjun att reflektera och sätta frågorna i relation till deras arbete i verksamheten. Alvehus belyser att moderatorn måste framställa frågor som är anpassade till studiens problemställning. Frågorna ska behandlas i fokusgruppen och de måste göras konkreta samt presenteras på ett sådant sätt att respondenterna kan förstå och relatera till dem. Författaren menar att det är bra att börja fokusgruppen med generella frågor för att sedan kunna bli mer specifik (Alvehus 2013, ss. 88–89). Förskollärarna har tagit del av information kring fokusgruppen i ett missivbrev som skickats ut. Tid för fokusgruppen bestämdes tillsammans med respondenterna och de ordnade ett rum där fokusgruppen upprätthölls. Rummet var beläget så att fokusgruppsamtalet kunde hållas ostört. Respondenterna och jag satt kring ett runt bord där alla kunde ha ögonkontakt för att underlätta för diskussion och samtal. Jag inledde fokusgruppen med att ställa frågan: Vad innebär begreppet inflytande för dig, i förskolans sammanhang? (Se bilaga 2) En av respondenterna började svara och de andra flikade in med deras synsätt av begreppet inflytande samt betraktelser på vad som sagts av de andra deltagarna. På så vis uppstod en diskussion kring vad begreppet inflytande innebar för dem och på samma sätt fortsatte frågorna fortsättningsvis att behandlas. Under diskussionerna kunde jag ställa följdfrågor eller be respondenterna att utveckla svaret eller ställningstaganden. Eftersom deltagarna tagit del av frågorna sedan tidigare kändes de bekväma med att diskutera kring dessa. Jag använde mig av två mobiltelefoner för ljudupptagning av respondenternas svar, den ena mobiltelefonen var till som reserv. Jag använde mig även av block och penna där jag skrev ner om rörelser, gester och tonfall som inte kunde tas upp av ljudinspelningen. Ljudfilerna förstördes efter att de transkriberats för att ta hänsyn till nyttjandekravet.

Etik

Vetenskapsrådet (2011) presenterar etiska principer som ska behandlas och respekteras i studien. De centrala begreppen inom etik är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet. Studien har tagit hänsyn till informationskravet genom att missivbrev skickades ut till deltagarna. Missivbrevet behandlade information om studiens syfte. Genom missivbrevet tog studien hänsyn till samtyckeskravet då det underströks att medverkan var frivillig. Vidare i studien respekterades deltagarnas, förskolan och avdelningens konfidentialitet då alla medverkande i studien är anonyma samt tilldelades andra namn än sina egna. Missivbrevet som skickades ut till deltagarna klarlade att det som framkom i fokusgruppen, den insamlade data enbart användas för undersökningens ändamål och på så vis behandlades nyttjandekravet.

Informationskravet innebär att forskaren ska informera de medverkande kring undersökningens syfte samt att deltagandet är frivilligt. För att samtyckeskravet ska tillgodoses ska deltagarna

själva bestämma över sin medverkan samt att de ska kunna avbryta sin medverkan utan negativa följder. Uppgifter om alla personer och platser som ingår i undersökningen ska behandlas med konfidentialitet enligt konfidentialitetskravet. De uppgifter samt den data som samlas in i studien får endast användas för forskningsändamålet som styrks i de fjärde kravet, nyttjandekravet som Vetenskapsrådet (2011); Bryman (2011, ss. 131–133) belyser.

Reliabilitet och validitet

Ett sätt att diskutera undersökningens kvalitet är att behandla begreppen reliabilitet samt validitet. Reliabiliteten avser huruvida undersökningen är pålitlig medan validiteten synliggör om forskaren lyckats undersöka det som avsetts att undersöka (Alvehus 2013, s. 122). Trovärdighet och tillförlitlighet är begrepp som Fejes och Thornberg (2016, s. 259) hävdar är mer avpassande för kvalitativ forskning. Även Bryman (2011, s. 354–356) lyfter mer passande begrepp för en kvalitativ studie. Trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet samt en möjlighet att styrka och konfirmera är de begrepp som lyfts i liknelse med reliabilitet samt validitet. De två först nämnda begreppen är en motsvarighet till validitet och pålitlighet kan jämföras med reliabilitet. Möjlighet att styrka och konfirmera motsvarar i vilken utsträckning det går att styrka resultatet i studien påvisar Bryman (2011, s. 354–356). Dessa begrepp belyser hur trovärdiga och tillförlitliga studiens resultat är samt hur noggrann och systematisk forskaren varit under hela forskningsprocessen. Begreppet kvalitet kan ses som ett överordnat begrepp för att beteckna en väl genomförd kvalitativ studie (Bryman 2011; Fejes och Thornberg 2016).

För att stärka validiteten samt reliabiliteten gjordes övervägningar kring vilken metod som var lämpligast utifrån studiens syfte samt övervägdes hur deltagarnas integritet skulle behandlas. Intervjufrågorna har bearbetats för att redogöra de mest relevanta frågorna för studiens syfte. Bearbetning av tidigare forskning gjordes innan datainsamlingen för att på så vis kunna undvika förutfattade tankar och meningar som kan leda till att syftet blir något annat än det som är avsett för studien. Materialet som samlats in anses tillräcklig för att kunna dra slutsatser samt att studien ska kunna anses som trovärdig. Trovärdigheten stärks i studien genom att de etiska forskningsprinciperna tillämpats samt att respondenterna blivit upplysta om tillgång till resultatet av undersökningen. En grundlig och genomarbetad analys har tillförts för att på så vis göra resultaten överförbara för personer utanför studien. Flera förskollärare deltog i fokusgruppen vilket påvisar pålitlighet. En fullständig redogörelse av alla delar i forskningsprocessen har utformats och delarna har granskats av personer utanför studien, på så vis redogörs kvaliteten av studien samt att pålitligheten stärks.

Bearbetning

Jag transkriberade materialet genom att först lyssna igenom inspelningen, samtidigt som jag ordagrant skrev ned vad varje person i fokusgruppen berättade. Jag läste sedan igenom materialet flera gånger för att bekanta mig med det. Jag bröt sedan ner materialet i beståndsdelar så att de svarar på studiens två frågeställningar; Vad innebär inflytande för förskolläraren? Vilka möjligheter ger förskollärare barn till inflytande i planering av verksamheten? På så vis kunde jag åtskilja materialet och sammanställa det som var av teoretisk vikt. Sedan organiserade jag materialet till potentiella huvudrubriker samt underrubriker (se figur 1). De rubriker som inte tycktes relatera till studiens frågeställningar och syfte togs bort. Processen upprepades tills tydliga rubriker tog form. Jag sammanställde sedan ett resultat där rubrikerna sätts i relation till förskollärarnas utsagor från fokusgruppen. Små ljud som framkom i samband med förskollärarnas svar togs bort, samt lades flera citat ihop för att få ett tydligare svar på syftet. Slutligen kunde jag rodeovisa en resultatsammanfattning av frågeställningarna i fokusgruppen.

Wibeck beskriver att syftet med analysering av materialet är att komma åt framträdande aspekter av det som sägs i fokusgruppen. Analysen handlar om att koda materialet, dela upp det i enheter samt söka efter mönster. Därefter ska intressanta delar av transkriberingen lyftas och sättas ihop till rubriker, därefter kopplas ihop med frågeställningarna. Wibeck understryker att kroppsspråk, gester och tonfall bör uppmärksammas men eftersom inget som inte togs upp av ljudinspelningarna var utav värde för resultatet togs detta inte med i bearbetningen av materialet (Wibeck 2010, ss. 99–101, 107).

RESULTAT

I avsnittet presenteras det sammanställda resultatet av fokusgruppen i enhetlighet till studiens syfte som är att synliggöra förskollärarens perspektiv på inflytande och hur barn ges möjlighet till inflytande i verksamheten och därmed bidra med kunskap inom området.

Fokusgruppintervju

I detta avsnitt presenteras förskollärarnas utsagor från fokusgruppintervjun. Resultatet svarar på studiens två frågeställningar: 1) Vad innebär inflytande för förskolläraren? 2) Vilka möjligheter ger förskollärare barn till inflytande i planering av verksamheten? Under dessa delar presenteras huvudkategorier samt underkategorier som kunde urskiljas utifrån analysen av det insamlade materialet (se figur 1):

Studiens frågeställningar	Huvudrubriker	Underrubriker
1) Vad innebär inflytande för förskolläraren?	a. Inflytande, att bli sedd och hörd b. Demokrati och inflytande, hand i hand c. Självständighet, en väg till inflytande	Barns perspektiv, att tolka barns signaler
2) Vilka möjligheter ger förskollärare barn till inflytande i planering av verksamheten?	a. Trygghet i att uttrycka behov och intressen b. Inflytande under frihet och ansvar	

Figur 1. Tabell över sammanställning av rubriker

Figur 1 visar studiens frågeställningar samt de rubriker och underrubriker som urskiljs från intervjumaterialet. Under första frågeställningen presenteras fyra huvudrubriker: a. Inflytande, att bli sedd och hörd som medför underrubrik: Barns perspektiv, att tolka barns signaler, b. Demokrati och inflytande, hand i hand samt c. Självständighet, en väg till inflytande. Under andra frågeställningen presenteras två huvudrubriker: a. Trygghet i att uttrycka behov och intressen samt b. Inflytande under frihet och ansvar

Inflytande utifrån förskollärarens perspektiv

Här redovisas det resultat som är kopplat till första frågeställningen: Vad innebär inflytande för förskolläraren?

Inflytande, att bli sedd och hörd

Förskollärarna menar att inflytande handlar om att barn får möjlighet att få vara med och bestämma. Detta klargörs på följande vis:

(R3): Man ska känna att man har fått möjlighet att vara med och bestämma. Det ska kännas så för alla men det är ju svårt. Det tror jag är väldigt svårt för barnen att tänka så men det är en början av en process. Början av processen sker på förskolan. /.../ Sen måste man komma ihåg att inte inflytande handlar om att alla får som de vill. /.../ det handlar om att barnen ska bli sedda och hörda och att de ska kunna uttrycka det som de vill och påverkar sin dag.

Citatet visar att inflytande kan förknippas med medbestämmande men att det kan vara svårt för alla barn att få inflytande. Citatet visar att barns förståelse för demokratiska principer sker i en process samt att inflytande inte handlar om att alla barn ska få som de vill samt att det handlar om att bli sedd och hörd.

Barns perspektiv, att tolka barns signaler

När förskollärarna berättar om sin syn på inflytande återkommer de ofta till att det handlar om att kunna ta ett barns perspektiv vilket citaten nedan visar:

(R3): Som pedagog så tolkar man ju alltid vad vi tror de vill. Vi försöker ju ta den här barns perspektiv så gott som det går. Man kanske kan aldrig ta barns perspektiv så som de menar men då kommer barnsynen in också men att de ska kunna göra vad de vill, eller det är mer att välja aktiviteter. Handlar det om.

(R2): Ja det är vi som skapar miljön och där kommer barns perspektiv in, alltså det vi tror att de är intresserade av.

Citaten visar att förskollärarna försöker inta barns perspektiv för att tolka vad barnen egentligen vill. Samtidigt belyser en förskollärare svårigheten med att inta ett barns perspektiv men att det ofta handlar om att barn ska få välja aktivitet. En annan förskollärare associerar barns perspektiv till miljö där citatet visar att förskollärare skapar miljön efter vad de tror att barnen är intresserade av.

Demokrati och inflytande, hand i hand

När förskollärarna i intervjun samtalar kring vad inflytande innebär för dem genomsyrar ståndpunkterna demokrati där de diskuterar respekt, att få komma till tals, att dela in barnen i större och mindre grupper, åsikter samt gemenskap. Citaten nedan åskådliggör förskollärarnas åsikter kring demokrati:

(R3) Grunderna som man jobbar med att man pratar väldigt mycket om respekt för varandra och respekt för miljön och det här att man väntar på sin tur och att man ska... att alla har möjlighet att komma till tals i våra samlingar. /.../ Det är ju jätteviktigt att jobba med att vi är många, det är en grupp och hur gör vi för att alla ska vara nöjda, /.../ att känna gemenskap.

(R2) Och att vi delar in, att de är med i storgruppsamlingar, vi delar dem i mindre grupper. I den fria leken så väljer de ju vilka de leker med men där får man ju vara med och stötta om man märker att de behöver vidga vyerna.

(R1) Man utvecklas ju när man väl har tagit det steget, när man vågar. Då kanske man vågar nästa gång med. /.../ Ja att alla ska få inflytande och inte bara de som hörs mest. /.../ De här gruppindelningarna är ju jätteviktiga. Stor grupp och liten grupp. Och samtala enskild med en kompis eller med en vuxen.

Citaten ovan belyser begrepp som kan kopplas samman med demokrati. De belyser vikten av att alla barn ska komma till tals då små och stora gruppindelningar har betydelse. Vikten av respekt för varandra och miljön samt samtal anses viktigt.

Självständighet, en väg till inflytande

Förskollärarna menar att det krävs självständighet för att kunna ge och ta inflytande. De menar även att genom självständighet känner barnen trygghet samt frihet vilket citaten nedan visar på:

(R3): Där är rutinerna tillexempel väldigt viktiga, även om man är bra på att informera på morgonsamlingen om det är någonting nytt men när det gäller återkommande rutiner skapar man trygghet och veta hur dagen ser ut.

(R2) Miljön har vi ju pratat om att vi förändrar så att det passar in på barnens intressen och det kommer ju in här också. Just det här att var sak har sin plats i miljön skapar ju också självständighet och trygghet. /.../ Att man succesivt får ansvar och att det är så tillåtande miljö som möjligt så man får testa och det är okej att göra fel. /.../ Det är klart att man måste vara flexibel med rutiner men det är viktigt att ha ramen.

(R1): Det är viktigt att materialet är på barnens nivå och de har möjlighet att plocka fram det när de vill istället för att behöva be en pedagog om hjälp. Det är ju en slags frihet och inflytande över sin dag.

Förskollärarna berättar hur miljön skapar självständighet hos barnen och att materialet är på barnens nivå för att de ska kunna plocka fram material på eget initiativ utan hjälp av en vuxen. Det skapar frihet samt att det ger barnen inflytande över verksamheten. Återkommande rutiner anses viktiga då även det skapar trygghet samtidigt på påvisas vikten av att kunna vara flexibel inom ramen för rutinerna.

Barns möjligheter till inflytande

Här redovisas det resultat som är kopplat till den andra frågeställningen: Vilka möjligheter ger förskollärare barn till inflytande i planering av verksamheten?

Inflytande under frihet och ansvar

Förskollärarna uppehöll sig mycket kring hinder och villkor för barns inflytande. De menar att inflytande bygger på att barn kan ta ansvar, detta visas i följande citat:

(R2): Jag tänker lite på språket, om man inte har språket är det ju ännu viktigare att vi tolkar barnens behov och intressen på rätt sätt. För kan du inte argumentera genom språk så då får man ju jobba på ett annat sätt med barn och de som inte har språk och tolka deras signaler så det kan ju vara ett hinder. Eller om man har barn med särskilda behov. /.../ Men om du som pedagog inte ser barnens behov så blir det ju en negativ makt mellan barnet och pedagogen.

(R1): Eller tvärt om, om barnen ges för stor frihet så blir det ju inte heller bra. /.../ Då måste vi ta ett vuxenansvar.

(R3): Samtidigt tycker jag det är jätteviktigt att veta när man får inflytande eller möjlighet till medbestämmande så är det ju ansvaret som hänger ju med detta också. /.../ Ju mer inflytande de får desto mer ansvar också kommer. Så man inte bara jobbar med inflytande. Det här får jag vara med och bestämma. /.../ Frihet under ansvar.

Citaten visar på att barn som inte har det verbala språket samt att barn med särskilda behov kan vara ett hinder för att kunna ge inflytande. Förskolläraren menar att det ligger hos dem att kunna tolka barnet och arbeta på ett annat sätt för att kunna tolka deras signaler. Fortsättningsvis anses förskollärare besitta en makt som blir negativ om inte barnets behov kan förstås. Ett annat hinder som tag upp är om barn ges förmycket frihet, då visar citaten att ett vuxenansvar måste tas.

Trygghet i att uttrycka behov och intressen

Mycket av diskussionen handlade om vilken påverkan barn har samt förskollärarnas förhållningssätt för att kunna ge inflytande i den planerade verksamheten. Detta synliggörs i citaten nedan:

(R1): Det handlar ju mycket om att vi är delaktiga med, att vi är närvarande i leken och allt som sker när vi går in och observerar. /.../ Så många gånger när vi observerar så observerar de oss också. /.../ De här kompisreglerna som vi går igenom varje år är också ett sätt att få inflytande över hur vi ska vara mot varandra.

(R3): Barnen gör som vi gör, inte så som vi säger till dem att de ska göra. Så jag tror också att det är att vara förebilder för barnen är också en viktig del av uppfostran och att ge barnen inflytande då.

(R2): Vi pedagoger ska vara medvetna om vårt förhållningssätt och att vi diskuterar med varandra. Det gör vi ju hela tiden. Man hjälps åt. Nu gjorde jag så åt det barnet, det blev inte så bra eller nu lyckades jag med detta. Det kan vi tänka på tills nästa gång. /.../ Att barnen är med och påverkar sin dag, det är ju jätteviktigt. Att de får möjlighet att göra sånt som de själva vill. Att de får komma till tals och bli delaktiga tillsammans med andra. Sen handlar det mycket om pedagogernas barnsyn och förhållningssätt. Så barnen blir trygga och vågar uttrycka vad de vill, vad de har för behov och intressen.

Förskollärarna beskriver deras förhållningssätt för att kunna ge barn inflytande. De understryker vikten av att vara en närvarande och delaktig förskollärare samt att vara en god förebild. De menar att barn får påverka genom att samtala kring regler i verksamheten samt att de får möjlighet att göra det de vill utifrån deras behov och intressen. Förskollärarna understryker vikten av diskussion inom arbetslaget för att på så vis kunna stötta varandra.

Resultatsammanfattning

Förskollärarna berättar att inflytande för dem handlar mycket om att barn ges möjlighet till att få vara med och bestämma samt kunna påverka sin dag på förskolan. De menar att det kan vara svårt att ge alla barn inflytande samt att få barnen att förstå att det inte handlar om att bara få som man vill när man ges möjlighet till inflytande. Istället anser förskollärarna att mycket bygger på att barn ges möjlighet till förståelse av demokratiska principer. Fortsättningsvis hänvisar förskollärarna till barns perspektiv för att kunna tolka barns behov för att sedan kunna ge dem möjlighet till inflytande. Självtändighet är ett begrepp som tas upp i fokusgruppen och begreppet syftar på att skapa trygghet och frihet. Detta görs genom rutiner och miljön, dock understryker förskollärarna vikten av att kunna vara flexibel inom ramen för reglerna. Hinder och villkor är något som förskollärarna tar upp. De menar att både vuxna och barn har ett ansvar för att på så vis kunna skapa frihet till inflytande. Avslutningsvis påvisar förskollärarna att det

kräver en närvarande och delaktig förskollärare för att kunna observera vad barn ger uttryck för samt att vara en god förebild för barnen.

DISKUSSION

I detta avslutande avsnitt diskuteras studiens resultat i relation till syftet som är att synliggöra förskollärarens perspektiv på inflytande och hur barn ges möjlighet till inflytande i verksamheten och därmed bidra med kunskap inom området. I diskussionen förenas resultatet till tidigare forskning, teoretisk utgångspunkt samt egen analys av resultatet. Avslutningsvis presenteras metoddiskussion samt didaktiska konsekvenser.

Resultatdiskussion

De kategorier som behandlas nedan bygger på innehållet av resultatet som återges i tabellen (se figur 1). Under varje rubrik diskuteras slutresultatet i relation till vad som tidigare framkommit i studien utifrån syfte och frågeställningar.

Inflytande, att bli sedd och hörd

Resultatet visar på att förskollärarna anser det betydelsefullt att barn ges möjlighet till inflytande i planering av verksamheten. Jag kan med säkerhet dra slutsatsen att förskollärarna anser det viktigt att barn får vara med och bestämma när de pratar om att ge barnen inflytande. Det mest utmärkande i resultatet kring förskollärarens uppfattning av inflytande är att de belyser svårigheten med att ge alla barn inflytande samt att få barnen att förstå vad inflytande innebär. En förskollärare beskriver under fokusgruppen att inflytande inte handlar om att alla barn ska få som de vill utan att barn ska bli sedda och hörda. Johannesen och Sandvik (2009, s. 42) understryker att alla barn ska ha en röst samt bli sedda och lyssnade på.

En tendens under fokusgruppen är att det påtalas att barn ska kunna påverka sin dag på förskolan, de syftar då till att barnen ska vara medbestämmande aktörer. Då beskriver Eriksson (2009, s. 213) att förskollärare bör vänja barnen att träna på att ta egna beslut samt låta barn delta i beslutsfattandeprocesser för att kunna påverka sin dag på förskolan. När det kommer till Arnérs (2006, s. 26) forskning redovisas det att begreppet inflytande innefattar barns möjlighet att påverka sin vardag på ett påtagligt och betydelsefullt sätt. Arnérs tolkning stämmer överens med min tolkning av resultatet av förskollärarens uppfattning kring begreppet inflytande. Dessa likheter kan förklaras genom att i båda studierna har förskollärarna fått reflektera kring vad inflytande innebär för dem utifrån egna erfarenheter samt att de har samma styrdokument som mål i arbetet kring barns inflytande. Det sociokulturella perspektivet stödjer att förskollärare ska se, möta, stödja samt utmana barnen och på så sätt engagera sig i vad de visar intresse för Eriksson (2009, s. 205). Bråten lyfter vikten av att se till barns mognadsstadium och väcka nya intressen hos dem. Det är förskollärarens uppgift att inte bara möta barn i vad de intresserar sig för utan skapa möjligheter till att bemästra nya upptäckter. På så vis kan inflytandet över verksamheten utvecklas och så även barnen (Bråten 1998, ss. 108–110).

Den utmärkande betydelsen är att förskollärarna tycks ha en positiv inställning till begreppet inflytande samtidigt som de verkar inse att det inte alltid är lätt att ge barn inflytande. Det är även utmärkande att de är enade om att inflytande handlar om att barn får möjlighet att vara med och bestämma samt påverka sin dag. Den frågan jag ställer mig är om detta verkligen är att ge barn reellt inflytande i verksamheten? Lpfö 98 (rev. 2016, s. 12) redogör för att ”förskollärare ska ansvara för att alla barn får ett reellt inflytande på arbetssätt och verksamhetens innehåll”. ”Förskolan ska även sträva efter att barn utvecklar sin förmåga att förstå och handla efter demokratiska principer genom att få delta i olika former av samarbete och beslutsfattande”. O’Brien (2006, s. 7) understryker vikten av att vara en god förebild i arbetet mot demokrati och för att lyckas behöver barnen bli delaktiga i arbetssättet mot

demokratiska principer, vilket beskrivs i begreppet ”Practice what we preach- or teach”, leva som man lär.

Barns perspektiv, att tolka barns signaler

Resultatet visar på att när förskollärarna berättar om sin syn på inflytande återkopplar de ofta till barns perspektiv. Jag vill påstå att det ställs krav på förskolläraren när det handlar om att kunna tolka barns signaler. Detta krävs för att kunna ge barn inflytande utifrån vad de ger uttryck för visar resultatet av fokusgruppen. En förskollärare beskriver hur miljön skapas utifrån barns perspektiv, i det avseendet anses barns perspektiv vara det som förskollärarna tror att barnen är intresserade av. En annan förskollärare påvisar att barns perspektiv kan tolkas av förskolläraren samtidigt beskrivs svårigheten med att ta deras perspektiv helt och hållet. Det som ska komplettera barns perspektiv är förskollärarens barnsyn där Arnér (2006, s. 31) beskriver att barn ska ses som medkonstruktörer som bemästrar kunskap tillsammans med andra barn och vuxna. Även Vygotskij beskriver i sin teori hur lärandet sker genom sociala handlingar och att samspelet mellan aktörerna på förskolan är i fokus. Författarna Hundeide och Pramling Samuelsson & Sommer (2011, s. 114) beskriver vikten av att förskollärare inte endast ser till deras uppdrag utan lägger vikten på samspelet med barnen och vad de ger uttryck för. På så sätt blir förskolläraren ett viktigt redskap inom den närmsta utvecklingszonen och bekräftar barnen samt tydliggör att deras uppmärksamhet riktas åt barnen som personer. Därefter är lyhörda för barnens initiativ och ger inflytande med hänsyn därtill.

Förskollärarens tolkning ser jag som en tydlig tendens under fokusgruppen. När förskollärarna beskriver tolkningar syftar de till vad de tror att barnen vill eller är intresserade av. Där innefattar bland annat utformningen av miljön där de i fokusgruppen påvisas att det är förskolläraren som skapar miljön utefter vad de anser att barnen uttrycker intresse för. Att barns avsikter tolkas av förskolläraren menar Eriksson (2009, s. 210) kan ses som barns egna möjligheter till inflytande. Arnér (2006, s. 29) belyser vikten av förskollärares tolkningar i sin studie. Arnér menar att för att kunna ge barn inflytande behöver förskolläraren kunna tolka vad barn riktar sin uppmärksamhet mot samt hur barn uppfattar sin omvärld. Deltagarna i båda studierna visar på att tolkningar krävs för att ge barn inflytande i verksamheten. Dessa likheter anser jag ligger till grund för att liknande ämne studeras.

Den utmärkande betydelsen av denna del av resultatet är att inflytande bland annat handlar om att barn ska ges möjlighet att välja aktivitet. Samtidigt hävdar Eriksson (2009, s. 212) att barn utnyttjar sin möjlighet till inflytande när de protesterar över deltagandet av en aktivitet. Är aktiviteten planerad och avsiktlig av förskollärarna kan detta ses som ett hinder för barns inflytande. Samtidigt ställer jag mig frågan om barn ges möjlighet till inflytande eller delaktighet när de får välja en redan planerad aktivitet. Arnér och Tellgren (2006, s. 15) preciserar begreppen delaktighet och inflytande och menar att inflytande innefattar att barn har reellt inflytande medan delaktighet beskrivs som att vara delaktig på vuxnas villkor.

Demokrati och inflytande, hand i hand

Resultatet visar på att när förskollärare diskuterar inflytande genomsyrar uttalandena demokrati. Med demokrati menar de sin egen samt barnens agerande när det innefattar demokratiska principer i förskolan. Demokrati och inflytande kan sammankopplas när det gäller att barn ska få möjlighet att utöva inflytande i verksamheten. Fokusgruppen visar på att gruppindelning är viktig, att barn får möjlighet att öva på att göra sin röst hörd i både större och mindre grupper. Vikten av att dela in barn i mindre grupper understryks av Åberg och Taguchi (2012, s. 44). Författarna visar på att mindre grupper utgör en större möjlighet för förskollärarna att lyssna in barnens intressen och åsikter. De mindre grupperna blir även ett verktyg för

demokrati eftersom de ges större möjlighet till diskussion menar författarna. Därför kan jag med säkerhet dra slutsatsen att dela in barnen i mindre grupper ökar möjligheten till barns inflytande. Samtidigt är jag av samma åsikt som fokusgruppen när de menar att barnen även behöver öva sig på att komma till tals i större grupper. O'Brien (2006, ss. 7–8) belyser i sin studie att genom hur läraren förhåller sig i sin maktposition avgör hur stort inflytande barn får till att göra sin röst hörd.

Förskollärare ska kunna utveckla förskolans innehåll samt planering av verksamheten utifrån barnens idéer och initiativ menar Arnér (2006, s. 22). Därför hävdar jag att Arnér och resultatet av fokusgruppen visar på att genom att dela in barn i mindre grupper får förskollärarna påvisad möjlighet att ta hänsyn till barns tankar och idéer i planering av verksamheten då jag kommer in på studiens andra frågeställning: vilka möjligheter ger förskollärare barn till inflytande i planering av verksamheten? Dessa likheter kan förklaras genom att förskollärarna i Arnérs studie samt i min studie har reflekterat över hur barns initiativ kan bidra till deras inflytande i verksamheten. Körling klargör utifrån Vygotskij teori närmaste utvecklingszon (ZPD) att det är förskollärarens ansvar att få syn på vad barn visar intresse för samt bekräfta intresset och ta tillvara på det genom att ge barn inflytande över vad som visats. Det sker hela tiden och kan ses som ett inträde från barnets sida. Inträdet måste bemötas av förskolläraren samt se detta som ett samspel med barnet och dess intresse (Körling 2012, ss. 140–141).

Den utmärkande betydelsen samt en tendens av denna del av resultatet anser jag är hur fokusgruppen kommer fram till att grunden för demokrati handlar om att ha respekt för varandra samt miljön på förskolan. O'Brien (2006, s. 9) menar i sin studie att lärare kan skapa gemenskap och social jämlikhet för varandra som individer genom små förändringar som att lyssna till barns behov och intressen. Jonsdottir (2007, s. 16) understryker att respekt och samspel krävs och är grundläggande för att kunna skapa en känsla av rättvisa i barngruppen.

Självständighet, en väg till inflytande

Resultatet av denna del av studien visar på att självständighet är en väg till inflytande, samtidigt som att genom självständighet skapas trygghet och frihet hos barnen. Förskollärarna menar att genom återkommande rutiner skapas trygghet hos barnen samtidigt som de diskuterar kring vikten av att kunna vara flexibel när det gäller rutiner. Eriksson (2009, s. 7) beskriver förskolans rutiner som ett hinder för barns inflytande. Författaren hävdar att barn ofta blir avbrutna på grund av att rutinerna samt att rutinerna oftast är styrda av förskollärarna. Även Arnér (2006, s. 62) menar på i sin studie att rutiner anses ha en styrande funktion vilket kan begränsa barnen i aktiviteter och därmed deras möjlighet till inflytande. Mina tolkningar instämmer med Arnérs att rutiner kan hämma barn när de ska ges chans till inflytande samtidigt är en utmärkande betydelse av resultatet att barn anses skapa självständighet med hjälp av återkommande rutiner.

Barns självständighet kan kopplas till vad Vygotskij formulerar inom sin teori ZPD. Vygotskij belyser skillnaden mellan vad man kan prestera med eller utan stöd. Med stöd av sin omvärld kan barn bemästra något som skulle vara svårt att bemästra på egen hand. Det kan tolkas som att barn ständigt befinner sig i utveckling och att förskollärarna ska finnas till stöd för att barn sedan ska bli självständiga och övervinna hinder på egen hand (Säljö 2014, ss. 119–121). Foucaults maktteori belyser hur styrning ska tillgodose barns behov samt syfta till att barn upplever självständighet (Tullgren 2003, s. 34).

Inflytande under frihet och ansvar

Resultatet visar på att med inflytande kommer även vissa hinder och villkor. Inflytande bygger på att barnen kan ta ett visst ansvar. En förskollärare berättar att desto mer ansvar ett barn tar,

desto mer inflytande ges. Förskolläraren menar även att det inte bara är inflytande som ges under ansvar, utan även barnets frihet. Jag ställer mig då frågan om inflytande kanske innefattar frihet? Tullgren (2003, s. 41) hävdar att det ligger förväntningar hos barn att ta ansvar över egna handlingar och på så vis kunna äga sin egen vilja samt uppleva frihet. Denna frihet menar författaren går hand i hand med makt som är en tydlig tendens under fokusgruppen. Fokusgruppen menar att det uppstår en makt mellan barnet och förskolläraren om förskolläraren har svårt att utläsa barnets behov.

Den utmärkande betydelsen av denna del av resultatet är att jag uppfattar att fokusgruppen såsom Arnér i sin studie tolkar begreppet makt i stor del som negativt. Arnér beskriver makt bland annat i förhållande till underordning (Arnér 2006, s. 95). Samtidigt knyts makt samman med förhållningssätt vilket jag anser kan tyda på något positivt för barns inflytande, om förskollärare inser att de besitter makt över att kunna styra sitt förhållningssätt så att det gynnar barns inflytande. Dessa likheter kopplingar jag samman med att deltagarna i båda studierna tycks utgå ifrån att det finns ojämlikheter mellan barnen och förskollärarna när de gäller makt. Kopplat till Foucaults teori anser jag det viktigt att förskollärare släpper fördomar om makten som något negativt. Istället är det av vikt att förskollärare tillägnar sig och ta vara på kunskap kring barnens tankar och idéer samt låta dessa kunskaper styra planeringen av verksamhetens innehåll. Makten kräver kunskap, på så sätt bidrar kunskapen till maktens möjlighet att verka för en styrning som främjar barns utveckling och inflytande i förskolan.

Trygghet i att uttrycka behov och intressen

Resultatet visar på att en viktig del av att ge barn inflytande handlar om att förskollärare ska vara goda förebilder för barnen, detta understryker O'Brien (2006, s. 7) med sitt citat "leva som man lär". Jag kan med säkerhet säga att förskollärarna som ingick i fokusgruppen menar att barn observerar vuxna lika mycket som de observerar barnen, detta utgör en tydlig tendens i denna del av resultatet. Förskollärarna menar att de måste vara medvetna kring sitt förhållningssätt då de observerar barnen samt hur de förhåller sig till hur barnen blir trygga i att uttrycka sina behov och intressen. Arnér (2006, s. 22) visar på hur barns behov och intressen ska ligga till grund för verksamhetens utformning av planering av verksamheten. Jag kopplar Vygotskijs teori, ZPD till denna del av studiens resultat då Vygotskij menade att interaktion samt samarbete mellan parterna på förskolan utgör en betydelsefull inverkan på barns utveckling (Säljö 2014, ss. 119–121) Körling (2012, s. 9) beskriver att interaktionen och samarbetet ska främja barns möjlighet till inflytande på så sätt barnen känner att det är betydelsefullt att uttrycka behov och intressen och att detta synliggörs i verksamheten.

Arnér och Tellgren (2006, ss. 47–48) beskriver att vara en god förebild inte endast kan ses som en positiv inverkan på barnen. I anslutning till förskollärares förhållningssätt när det innefattar att vara en förebild hävdar författarna att både positiva och negativa illustrationer sker, detta bidrar i sin tur med både trygghet och otrygghet. Fortsättningsvis understryker författarna att barn ska stå i centrum och påverka sin situation som är en utmärkande betydelse av resultatet. Samtidigt måste vuxnas syn på barn utvecklas, med det menar jag som Arnér och Tellgren att barns kompetens ska lyftas och att utveckla tänkandet kring att förskolläraren besitter de sätta svaren.

Mina tolkningar jämfört med i Arnérs (2006, s. 23) studie är att jag kan utläsa en likhet där båda studierna visar på att vuxna är viktiga som förebilder beträffande att deras förhållningssätt påverkar hur barn samspelar med andra i ett demokratiskt samhälle. Dessa likheter menar jag kan förklaras genom att läroplanen för förskolan belyser vuxna som förebilder samt förskollärares förhållningssätt till barns förståelse för det som ingår i ett demokratiskt samhälle

(Lpfö 98, rev. 2016, s. 4). En viktig slutsats jag drar av detta är att ställa sig kritisk till dilemmat och äga visshet om att vara en förebild inte endast ses som positivt. Foucault menar i sin teori att makt och kunskap förstärker varandra, jag menar att om förskollärare blir medvetna kring sitt förhållningssätt kan förskollärare lyfta och styra barnen till att våga uttrycka behov och intressen.

Diskussionsavslut

Jag undersöker i denna uppsats förskollärarens perspektiv på inflytande och hur barn ges möjlighet till inflytande i verksamheten och därmed bidra med kunskap inom området. Som svar på frågan vad inflytande innebär för förskolläraren är slutsatsen som kan dras av studien att inflytande innefattar flera aspekter och delar. Resultaten visar på att inflytande innebär demokrati där alla har en röst och får komma till tals. Självständighet och rutiner är en väg mot inflytande och anses viktigt för att barn ska uppleva trygghet. Som svar på frågan vilka möjligheter förskollärare ger barn till inflytande i planering av verksamheten visar resultaten på att förskollärares förhållningssätt är avgörande i frågan och innebär att förskollärare bör vara närvarande och delaktiga. Slutsatsen som kan dras av studien är att frihet kräver ansvar medför tolkningar och makt.

Resultatet visar på att studien kan få teoretiska konsekvenser då diskussionen ger upphov till nya frågor. Frågorna jag ställer mig är om barns inflytande kan kopplas samman med barns frihet. Resultatet samt tidigare forskning visar på att inflytande innefattar att barn får möjlighet att vara med och bestämma samt påverka sin dag men jag ställer mig kritisk till detta då jag syftar till om det verkligen är att ge barn reellt inflytande över verksamheten.

Den viktigaste slutsatsen som kan dras av studien är att det krävs hänsyn till flera olika aspekter innan barn kan ges reellt inflytande över verksamheten. Jag menar att förskollärarens förhållningssätt är en aspekt som ligger för grund för barnens inflytande, hur förskollärarna arbetar med demokratiska principer, arbetet kring barns självständighet samt hur förskollärarna förhåller sig till barnens kompetens och vilket ansvar som ges därefter. Därmed har jag fått kunskap kring hur barn kan ges möjlighet till inflytande i verksamheten som på så vis förstärkt min yrkesroll.

Metoddiskussion

För att svara på syftet i studien som är att synliggöra förskollärarens perspektiv på inflytande och hur barn ges möjlighet till inflytande i verksamheten och därmed bidra med kunskap inom området tillämpades fokusgrupp som redskap för att utgå ifrån förskollärarnas uppfattningar samt att synliggöra detta och därmed har jag avgränsat studien. Fokusgruppen som metod kan ha påverkat studiens resultat på så sätt att förskollärarna ha verkan på av varandras svar och ställningstaganden. Där menar jag att min skicklighet i rollen som moderator spelar in då jag hade möjlighet att ställa följdfrågor. Ett strategiskt urval gjordes för de ansågs ha specifik kunskap kring ämnet som skulle undersökas i studien. På så vis anser jag att deltagarna har påverkat mitt resultat samt bidragit till ökad reliabilitet.

Fyra förskollärare bjöds in till fokusgruppen genom missivbrev. De fick information kring studiens syfte samt frågeställningar och missivbrevet tog även upp studiens etiska ställningstaganden. Förskollärarna ingick i samma arbetslag därmed ansåg jag att spridning skedde genom deras personliga åsikter, erfarenheter samt upplevelser. En nackdel med fokusgrupp är att den är beroende av ett visst antal närvarandedeltagare. När fokusgruppen skulle äga rum skedde ett bortfall. Fokusgruppen inkluderade därför tre av fyra förskollärare som kan vara negativt för studiens reliabilitet. Fokusgruppens syfte var att undersöka förskollärarnas uppfattning kring ämnet och förstå varför de tycker som de gör samt att diskussion och samtal skulle stå i fokus. Jag beskriver i metod delen under urval och förarbete att ett lämpligt antal deltagare inte är färre än fyra och inte fler än sex. Jag anser att de tre förskollärare som deltog i fokusgruppen gav tillräckligt med svar samt goda resultat. Det insamlade materialet anser jag som tillförlitligt eftersom syfte samt frågeställning besvaras. Fokusgruppen styrdes även av diskussion och samtal som var en fokusgruppens syfte. Övervägningar kring att intervjua den förskolläraren som uteblev gjordes men jag anser att intervjun inte hade kunnat förändra resultaten samt att det fanns en tidsaspekt att ta hänsyn till.

Om fokusgruppen görs om så skulle jag tillfrågat ett större antal personer så att bortfall inte utgjort så stor betydelse. Jag hade även försökt öva mer på moderator rollen för att känna trygghet i att styra frågan så att alla får lika stort utrymme, detta hade kunnat göras genom en pilotundersökning. Jag skulle överväga att lämna ut intervjufrågorna i förväg, samtidigt som jag anser att jag fick djupgående svar eftersom förskollärarna hunnit reflektera över frågorna redan innan fokusgruppen. Dock hävdar jag att det finns risk för att detta kan störa samtal och diskussion om respondenten redan har sina svar klara för sig.

Didaktiska konsekvenser

Arbetet med barns inflytande i verksamheten kan uppfattas som svårt men följaktligen viktigt. Genom att barn ges möjlighet till inflytande i förskolan övar de sig på att göra sin röst hörd som är betydande eftersom barn i Sverige ingår i ett demokratiskt samhälle. Hur ska då verksamma förskollärare arbeta för att ge barn inflytande över verksamheten? Jag menar utifrån studiens resultat att det är viktigt att inta ett barns perspektiv och försöka se genom barns ögon och tolka vad de visar intresse och behov för. Genom dessa observationer ska det barn ge uttryck för synliggöras i planering av verksamheten och på så vis ligger barnens intressen och behov till grund för förskolans planering och utförande. Jag tar med mig i min kommande yrkesroll att alla aktörer som ingår i förskolan ska ha inflytande. Jag drar slutsatsen att det är viktigt att ge barn ansvar för att barnet ska kunna bli självständigt. Självständigheten gör att barnen känner trygghet och det görs genom återkommande rutiner. Jag kommer att försöka vara så flexibel som möjligt när det gäller rutiner i min kommande yrkesroll för att lämna den största platsen för barnens initiativ.

Jag är numera medveten kring att det förekommer en maktrelation mellan förskollärare och barn. Jag kommer därför att använda denna makt som en styrning där jag tillgodoser barns behov samt sträva efter att barn upplever sig som självständiga individer.

Jag vill avsluta genom att återkoppla till ett citat som speglar mina fortsatta tankar kring vikten av samspel för att kunna ge barn inflytande i förskolans verksamhet:

”Vi sjunger samma sång, men våra röster kompletterar varandra och ger ett annat ljud än om vi sjungit var och en för sig” (Johannesen & Sandvik 2009, s. 5).

Citatet ovan belyser hur alla i förskolan genom att integrera med varandra kompletterar och lyfter varandra. På så vis uppnås målen tillsammans och vi får en tvåstämmig sång och ett annat ljud än om vi skulle sjungit själva.

Vidare forskning

Det skulle vara intressant att forska vidare på det som framkommer under studiens resultat och diskussion. Förslag på vidare forskning inom området skulle kunna vara att jämföra innebörderna av att barn ges reellt inflytande och möjlighet till medbestämmande samt att påverka sin dag. Dessutom hade det varit intressant att studera vidare på hur frihet och ansvar kan kopplas samman med barns inflytande i förskolan. Ett avslutande förslag på vidare forskning är att utifrån intervjuer av förskollärare ta reda på deras uppfattning kring hur barn ges reellt inflytande över planering av verksamheten samt observera hur detta stämmer överens med verkligheten.

REFERENSER

Alvehus, Johan (2013). *Skriva uppsats med kvalitativ metod: en handbok*. 1. uppl. Stockholm: Liber

Arnér, Elisabeth (2006). *Barns inflytande i förskola – problem eller möjlighet för de vuxna? En studie av ett utvecklingsarbete och dess betydelse för att förändra pedagogers förhållningssätt till barns initiativ*. Diss, Örebro: Örebro universitet

Arnér, Elisabeth & Tellgren, Britt (2006). *Barns syn på vuxna: att komma nära barns perspektiv*. Lund: Studentlitteratur

Barnombudsmannen (2015). Det här säger barnkonventionen om din rätt till inflytande. *Barnombudsmannen.se*, 11 februari 2015.

Tillgänglig på internet: <https://www.barnombudsmannen.se/for-dig-under-18/barnkonventionen/inflytande/det-har-sager-barnkonventionen-om-din-ratt-till-inflytande/> [2017-03-05]

Bengts, M. (2013). Frågan är inte om utan hur. *Forskolan.se*, 20 februari. <http://forskolan.se/fragan-ar-inte-om-utan-hur/>

Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber

Börjesson, Mats (2003). *Diskurser och konstruktioner: en sorts metodbok*. Lund: Studentlitteratur

Dale, E. (1998). Lärande och utveckling i lek och undervisning. Bråten, Thurmann-Moe (1998). Den närmaste utvecklingszon som utgångspunkt för pedagogisk praxis. I: Bråten, Ivar (red.) (1998). *Vygotskij och pedagogiken*. Lund: Studentlitteratur

Ekelund, Gabriella, *Jakten på demokrati i förskolan*, Sveriges utbildningsradio, Malmö, 2011

Emilson, Anette (2010). *Det önskvärda barnet fostran uttryckt i vardagliga kommunikationshandlingar mellan lärare och barn i förskolan*. Johanneshov: TPB
Tillgänglig på internet: https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/18224/1/gupea_2077_18224_1.pdf [2017-04-29]

Eriksson, A. (2009). Barns delaktighet i förskolan. I Sandberg, Anette (red.) *Med sikte på förskolan: barn i behov av stöd*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur ss. 204–213.

Fejes, Andreas & Thornberg, Robert (red.) (2016). *Handbok i kvalitativ analys*. 2., utök. uppl. Stockholm: Liber

Hermann, S. (2004). Michel Foucault – pedagogik som maktteknik. I: Gytz Olesen, Søren & Møller Pedersen, Peter (red.) (2004). *Pedagogik i ett sociologiskt perspektiv: en presentation av: Karl Marx & Friedrich Engels, Émile Durkheim, Michel Foucault, Niklas Luhmann, Pierre Bourdieu, Jürgen Habermas, Thomas Ziehe, Anthony Giddens*. Lund: Studentlitteratur

- Johannesen, Nina & Sandvik, Ninni (2009). *Små barns delaktighet och inflytande: några perspektiv*. 1. uppl. Stockholm: Liber
- Jonsdottir, Fanny (2007). *Barns kamratrelationer i förskolan: samhörighet, tillhörighet, vänskap, utanförskap*. Diss. Lund: Lunds universitet, 2007
Tillgänglig på Internet: <http://hdl.handle.net/2043/4984> [2017-04-29]
- Körling, Anne-Marie (2012). *Nu ler Vygotskij: eleverna, undervisningen och Lgr 11*. 1. uppl. Stockholm: Liber
- Regeringskansliet (2006). *Mänskliga rättigheter. Konventionen om barns rättigheter*.
Tillgänglig på internet: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:425488/FULLTEXT01.pdf> [2017-04-05]
- Läroplan för förskolan Lpfö 98*. [Ny, rev. uppl.] (2016). Stockholm: Skolverket
- O'Brien, L. (2006). *Social foundations of education and democracy: Teacher education for the development of democratically oriented teachers*. Educational Foundations, v20, n 3.4, pp 3–14. Summer Fall 2006. [2017-06-01]
- Ribaeus, Katarina. (2014). *Demokratiuppdrag i förskolan*. Diss. Karlstad: Karlstad university studies.
Tillgänglig på internet: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:697246/FULLTEXT01.pdf> [2017-03-05]
- Förskolans pedagogiska uppdrag [Elektronisk resurs]*. (2011). Stockholm: Skolinspektionen
Tillgänglig på Internet:
<http://www.skolinspektionen.se/Documents/Kvalitetsgranskning/forskolaped/kvalgr-forsk-slutrapport.pdf> [2017-05-06]
- Sommer, Dion, Pramling Samuelsson, Ingrid & Hundeide, Karsten (2011). *Barnperspektiv och barnens perspektiv i teori och praktik*. 1. uppl. Stockholm: Liber
- Säljö, Roger (2014). *Lärande i praktiken: ett sociokulturellt perspektiv*. 3. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Tullgren, Charlotte (2003). *Den välreglerade friheten: att konstruera det lekande barnet*. Diss. Lund: Lunds universitet, 2004
Tillgänglig på Internet:
http://dspace.mah.se/bitstream/handle/2043/7828/valreglerade_friheten.pdf [2017-04-29]
- Hermerén, Göran (red.) (2011). *God forskningssed [Elektronisk resurs]*. Stockholm: Vetenskapsrådet
Tillgänglig på Internet: <https://publikationer.vr.se/produkt/god-forsknings-sed> [2017-06-01]
- Wibeck, Victoria (2010). *Fokusgrupper: om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod*. 2., uppdaterade och utök. uppl. Lund: Studentlitteratur

Winther Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise (2000). *Diskursanalys som teori och metod*.
Lund: Studentlitteratur

Åberg, Ann & Lenz Taguchi, Hillevi (2012). *Lyssnandets pedagogik: etik och demokrati i pedagogiskt arbete*. 1. uppl. Stockholm: Liber

BILAGA 1

MISSIVBREV

Hej!

Mitt namn är Erica Almqvist och jag är student på Högskolan i Borås. Jag läser min sista termin på förskolläraryrket och är därmed i full gång med mitt examensarbete. Mitt valda ämne är *barns inflytande utifrån förskollärares perspektiv*.

Syftet med min undersökning är att synliggöra förskollärares perspektiv på inflytande och hur barn ges möjlighet till inflytande i verksamheten och därmed bidra med kunskap inom området.

Jag har fördjupat mig i forskning och litteratur kring det valda ämnet. Det skulle vara värdefullt för mig och min studie att få ta del av din kunskap, utbildning och arbetslivserfarenhet. Därför har jag för avsikt att ta hjälp av dig, som verksam förskollärare genom en kvalitativ intervju i form av en fokusgrupp. Intervjun kommer att bestå av sju frågor och förhoppningen är att frågorna ska bidra till en givande diskussion och samtal. Fokusgruppen kommer att ske vecka sju och ta ca en timme. Jag hoppas du har möjlighet att delta.

I fokusgruppen tar jag hänsyn till vetenskapsrådets forskningsetiska principer vilket innebär att deltagandet är frivilligt och att du har rätt att hoppa av om så önskas. De uppgifter som samlas in kommer endast användas för forskningsändamålet.

Om ni har möjlighet att ställa upp på en intervju meddela detta till min mail senast den 18/4. Har du andra frågor eller funderingar är du välkomna att höra av dig till mig eller till min handledare.

Jag ser fram emot att ses!

Med vänliga hälsningar,

Erica Almqvist XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Handledare

Regina Enedahl XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

BILAGA 2

INTERVJUFRÅGOR

1. Vad innebär begreppet inflytande för dig, i förskolans sammanhang?
2. Hur kan barns tankar, önskemål och intressen tas tillvara på i planering av verksamheten?
3. På vilket sätt synliggörs barns inflytande i verksamheten?
4. Vilka effekter kan du se av att barn ges möjlighet till inflytande i verksamheten?
5. Vilka hinder kan du se genom barns inflytande i verksamheten?
6. Enligt läroplanen för förskolan ska förskollärare ansvara för att alla barn får reellt inflytande på arbetssätt och verksamhetens innehåll. Förskolan skall även utveckla sin förmåga att förstå och handla efter demokratiska principer, genom att få delta i olika former av samarbete och beslutsfattande.
 - a) Hur tolkar du detta stycke?
 - b) Hur arbetar ni med detta i verksamheten?
7. Vill du tillägga något?

HÖGSKOLAN I BORÅS

Besöksadress: Allégatan 1 · Postadress: 501 90 Borås · Tfn: 033-435 40 00 · E-post: registrator@hb.se · Webb: www.hb.se